

Szabics Ágnes

Miénk a vár!

Kortárs képzőművészet gyerekeknek

A kortárs képzőművészettel való ismerkedést minél kisebb korban érdemes elkezdni, amikor a gyerekeknek még nincsenek előítéleteik, elvárásaik a műalkotásokkal szemben. A kortárs képzőművészeti kiállításokon szervezett múzeumkommunikációs foglalkozások legfőbb célja, hogy a kiállítást látogató gyerekeknek, fiataloknak maradandó élményt nyújtson. Egy-egy ilyen múzeumi foglalkozás nemcsak művészeti ismereteket nyújt számukra, hanem kreativitásukat, fantáziájukat és vizuális gondolkodásukat is fejleszti. A programban részt vevő gyerekek játékosan, szórakozva, élvezettel ismerkedhetnek meg a kortárs kiállításokkal, így észrevétlenül közelebb kerülnek a kiállított műtárgyakhoz és a művészek gondolatvilágához.

1. „A kreativitási csoport pedagógiai tevékenységem részének tekinthető, amellyel megpróbáltam kitermelni azt a közeget, amelyben egyáltalán érdemes dolgozni” – nyilatkozta Erdély Miklós 1982-ben az *Új misztika felé* címmel megjelent, Sebők Zoltánnal folytatott beszélgetésében.

Közeg nincs, alkotások vannak. A képzőművészek alkotnak, nincs más dolguk, nincs más lehetőségük, nincs más választásuk. De kinek és miért? A miertre lényegében egy válasz létezik: belső kényszer. Erre vannak hivatva. Ezt kell tenniük. De ki veszi észre a műalkotásokat, van-e közönség? Ha a műveknek nincs közegük, a művészeknek nincs közönségük, akkor az alkotás nem más, mint önterápia. Pedig a művek, a művek inspirálta gondolatok, érzések hasznosak lehetnek a közönség számára is. Szellemi táplálékká válhatnak, segíthetnek felülemelkedni a hétköznapokon.

A műalkotások iránti fogékonyság, érzékenység azonban nem velünk született adottságok. Ezeket ugyanúgy fejleszteni kell, mint az irodalmi művek befogadását vagy a zenehallgatást. Mint mindent, ami a művészetek befogadásával kapcsolatos, a képzőművészet iránti fogékonyság fejlesztését is érdemes kicsi korban elkezdni, amikor még nincsenek bennünk előítéletek, nyitottak vagyunk a világra, sőt kíváncsian várunk minden új információt, amelyet feldolgozhatunk és elmélyíthetünk.

A kortárs képzőművészek nem elsősorban gyerekek számára készítenek műalkotásokat. Foglalkoznak filozófiával, politikával, szociológiával és mindennel, ami körülvesz minket, ami körülveszi őket és a gyerekeket. Foglalkoznak a mindennapokkal és az ünnepekkel. De hogyan vehetjük észre az ilyen alkotásokat? Hogyan kerülhetünk közel hozzájuk? És hogyan

kerülhetnek hozzájuk közel a gyerekek? Vagy mi az a vonzerő, amely meggátolja őket abban, hogy eltávolodjanak a művektől? Lehet, hogy ők eleve közel vannak a kortárs alkotásokhoz, ahogyan a képzőművészekre is jellemző egyfajta pozitív értelemben vett gyermeki, felszabadult gondolkodás. A gyerekek kicsi korukban általában otthonosan mozognak a képzőművészeti kiállításokon, a művek között. Gondolataikat és viselkedésüket még nem befolyásolják sémák és sztereotípiák.

Azoknak a kiválasztott személyeknek, akik gyermekekkel órákat tölthetnek el kortárs kiállításokon, egyetlen feladatuk lehet: erősíteni bennük ezt a természetességet.

2. Kérdés, mi az, amitől nem gyengül, hanem erősödik ez az állapot. Mi az, amitől a kiállításon töltött idő korosztálytól függetlenül élmény marad? Mi az, amitől megmarad a nyitottság mindenféle művészeti produktum iránt?

Rengeteg módszer van, ám recept nincs arra, hogyan váljék egy gyermek fogékonnyá a művészetek iránt, és ezt a tulajdonságát meg is őrizze. Biztosan hasznos és mindenképp élményszerű, ha maguk a gyerekek is alkothatnak, ahogyan a művészek. A gyerekek, ha tehetnék, tízéves korukig énekelnének, táncolnának, festenének, játszanának. Ezt érdemes minden múzeumpedagógiai foglalkozás kitalálásakor, megtervezésekor szem előtt tartani.

Ha a gyerekek kipróbálják ugyanazokat a képzőművészeti technikákat, amelyekkel a művészek is alkotnak, ha ugyanúgy képeket, tárgyakat készítenek, mint a kiállítók, ha új, érdekes eljárásokat, módszereket ismernek meg, akkor a kiállításon töltött idő hasznos, élményekben gazdag és maradandó lesz számukra. Azt, hogy éppen milyen technikát tanulnak meg a fiatal kiállításlátogatók, milyen feladatokat kapnak, miről beszélgetnek, azt a kiállításon szereplő műtárgyak határozzák meg. A gyerekeknek nem egy műkritikus elemzését, értelmezését, véleményét kell hallaniuk a látottakról. A cél az, hogy a fiatalok kellő nyitottsággal viszonyuljanak a művekhez, önálló véleményt formáljanak róluk, a művek viszonyáról, a kurátori koncepcióról. És mindezt úgy, hogy a kiállításon eltöltött pár óra, a tárgyak vizsgálata, a beszélgetés és véleménycsere izgalmas és maradandó időtöltés legyen a csoport számára. Hogy ez megtörténjék, egy olyan feladatot vagy feladatsort, játékot, alkotói tevékenységet, beszélgetési témát kell kitalálnia a csoportvezetőnek, hogy az egyrészt kapcsolódjon az adott kiállításhoz, másrészt érdekelje azt a korosztályt, amelyel éppen foglalkozik. E közös érdeklődési pont megtalálása a kortárs képzőművészeti kiállítások esetében azért egyszerűbb, mert a kortárs művészek, akárcsak a fiatalok, a jelenel foglalkoznak. Mai kérdéseket, problémákat dolgoznak fel és fogalmazznak meg alkotásaikban. Ezeken a kiállításokon a látogatónak nem szükséges belehelyezkednie egy másik korban élő ember helyébe, nem kell megismernie egy másik történelmi kor földrajzi, társadalmi, gazdasági és politikai helyzetét ahhoz, hogy közelebb kerülhessen a műalkotások tartalmi hátteréhez.

Tehát a vezetőnek elsősorban egy izgalmas, inspiratív témát kell kitalálnia, amely a csoport számára is érdekfeszítő, és mindenki képes elmélyülni benne. Nem kell információkat, adatokat megtanítani a csoport tagjainak, csupán művészeti eljárásokat, technikákat, mód-

szereket. Akkor sikeres a témaválasztás egy-egy ilyen – művészetkommunikációs – foglalkozáson, ha ezzel képesek vagyunk fejleszteni a fiatalok érzékenységét, fogékonyságát és vizuális gondolkodását.

Arra nincs recept, mindez hogyan lehetséges, de a módszer lényege talán jól illusztrálható egy példával.

3. Tíz éve elsősorban a Múcsarnokban vezetek múzeumkommunikációs foglalkozásokat óvodás, általános és középiskolás csoportok számára *Alkoss te is!* és *SZEMAFOR* címmel. Az *Alkoss te is!* elnevezésű programot iskolás, néha óvodás csoportok látogatják, akik az éppen aktuális kiállításon játszanak, alkotnak, beszélgetnek. Budapesti és vidéki iskolák egyaránt jelentkezhettek a programra. A *SZEMAFOR* névre hallgató gyermekprogram a szemlélet, alkotás, forma szavakból képzett mozaikszó. A tanév folyamán a hetente ismétlődő foglalkozásokon ugyanazok a gyerekek vesznek részt. Ők szívesen töltik idejüket festéssel, mintázással, rajzolással, fotózással. A foglalkozások gerince egy kerettörténet. Részeseivé, gyakran szereplőivé válunk a kalandnak, melynek során feladatokat oldunk meg, elsősorban vizuális eszközökkel. A történetet a minket körülvevő, a kiállításon szereplő művek illusztrálják, s teszik még érthetőbbé, hitelesebbé. Minden héten egy kiállított mű köré fűzzük történetünket, ezt az alkotást komponáljuk bele mesénkbe, és az ehhez kapcsolódó alkotótevékenység segít leküzdeni az utunkat nehezítő akadályokat. Mind a kétféle foglalkozás az időszakos kiállítással foglalkozik úgy, hogy a hangsúly nem a művészettörténeti ismereteken, nem az alkotások értelmezésén, hanem egy olyan játékos tevékenységen van, amely a résztvevőket észrevétlenül vezeti el a képzőművészeti kiállítások, műalkotások élvezetéhez és megértéséhez.

Abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy a Múcsarnokon kívül, alkalmanként más múzeumokban és kisebb galériákban is foglalkozom gyerekekkel. E foglalkozások jellege nem tér el a múcsarnoki programoktól, esetleg csak formájában, léptékében különbözhet a kiállítás terjedelme, a művek száma és mérete szerint. Egy-egy ilyen alkalommal a múcsarnoki múzeumpedagógiai foglalkozásokkal ellentétben az egész kiállítást fel tudjuk dolgozni, minden alkotást megszemlélhetünk és megbeszélhetünk.

4. Ez év márciusában tízéves gyerekekkel töltöttünk el pár órát a budapesti Kiscelli Múzeumban, ahol a Kis Varsó művészpáros „Két darab” című kiállítását lehetett megtekinteni. Ennek egyik darabja az *Innen* független kiadó és a Kis Varsó együttműködéséből létrejött füzetet mutatta be,¹ a másik, amellyel mi is foglalkoztunk, az Erhardt Miklóssal közösen készített

¹ A Kis Varsó és az *Innen* együttműködése 2007-re nyúlik vissza. Az *Innen* egy kiadvány tervével kereste fel a Kis Varsót. Az A/5-ös méretben, fekete-fehér fénymásolat-minőségben, világoskék papírra nyomtatott füzet 2008-ban 150 szignált példányban el is készült. A kiadvány szubjektív, poétikus válogatás a Kis Varsó archívumából, az 1993 és 2007 közötti időszakból. Az együttműködés folytatásaként a Kis Varsó közös koncepcióra épülő installáció tervét javasolta, amely a kiadvány tartalmát – az eredeti grafikák (rajzok, fotók) különféle méretű, fénymásolt kópiáit – mutatja be a kiállítási térben.

Bolondok hajója című alkotásuk volt, amelyet a 2008-as Manifestán² mutattak be. A Kis Varsó nevet viselő művészpáros, Havas Bálint és Gálik András kiállítása egyáltalán nem a gyermekközönséget célozta meg. Mégis, a kiállítás láttán úgy gondoltam, hogy az észak-olaszországi házfoglalást rekonstruáló megfilmesített pszichodráma, melyet szinte teljes sötétségben a templomtér egyik falát félig eltakaró, hatalmas vászonra vetítettek, olyan kérdéseket is felvet, amelyek érdekelhetik a kisiskolásokat. A film láttán felvetődhet a téralakítás, a helyfoglalás és helybirtoklás, a bezártság, a közösségi lét és az összehangolt vagy éppen konfliktusokat keltő együttlét kérdése. A gyerekek szívesen foglalkoznak térépítéssel, egy helyszín kialakításával, szívesen elgondolkodnak azon, hogy miként változtassák meg környezetüket saját szempontjaik, elképzeléseik szerint. Izgalmas számukra, ha eljátsszák, mit tennének egy zárt térben, hogyan tudnak együttműködni, kompromisszumokat kötni a tereosztásban és létrehozni különböző funkciót betöltő tereket.

A félórás filmet nem kellett végignézni ahhoz, hogy a gyerekek kitalálják, mit játszanak el a szereplők. Természetesen ez a korosztály házfoglalásról és anarchiáról még keveset hallott, de rövid magyarázat után könnyen megértették és átérték a filmben bemutatott helyzetet, amely egy észak-olaszországi kisvárosban, a Roveretóban lezajlott esemény rekonstruálása volt.

Miután belenéztünk az egyes jelenetekbe, és értelmeztük a látottakat, hallottakat, a csoport két részre szakadt, majd a következő feladatot kapta:

„Képzeld el, hogy annyira csendben és elmélyülten nézzük a kiállítást itt a Kiscelli Múzeum templomterében, hogy a teremőr azt hiszi, elmentek a látogatók. A kaput bezárja, és a kulcsot hazaviszi. Mi meg itt maradunk egy hétig a kiállítóterben, amíg a nyitva tartás, technikai okok miatt szünetel, és ez idő alatt együtt kell kialakítanunk életvitelünket, életterületünket, még hozzá úgy, hogy minél kellemesebben töltsük azt az időszakot, amíg – akaratunk ellenére – össze vagyunk zárva. Olyan termeket, tereket kell kialakítanunk közösen és egyetértésben, hogy jól érezzük magunkat, élvezzük az együtt eltöltött órákat.”

Mivel a Kiscelli Múzeum nemcsak egy templomtérből áll, hanem egy trinitáriusok által épített kolostoregyüttes is kiegészíti ezt az egyedülálló, kortárs kiállításokat bemutató templomot, beszélgettünk szerzetesekről is, akik sok esetben maguk döntenek úgy, hogy elvonulnak, elzárkóznak a külvilágtól, s egy zárt közösségben töltik el életük nagy részét.

A két csoport a hatalmas tér két távoli pontján készítette el a számukra ideális építményt kartonokból, hatalmas papírokból, kötelekből, drótokból (lásd a képeket). A konstrukciót, melyet néhol a templomépület falai, boltívei is kiegészítettek, a gyerekek színes papírból kivágott apró jelekkel, piktogramokkal díszítették. A két csoport nem ismerte egymás elképzelését, alkotás közben nem tudta, milyen funkciót szán a másik csoport egy-egy szobának, térrésznek. Így az elmélyült munka után kitalálhatták, megfejtették, hogy mivel foglalkozna a másik csoport, ha egy hétig össze lennének zárva, s ez idő alatt csak környezetük alakításával foglalkoznának. S mivel a kiállítóterben a vetítés miatt nem volt világítás, elemlámpa fényénél vágtak, ragasztottak, építkeztek a gyerekek.

² A Manifesta fiatal képzőművészek európai biennáléja, amelyre két évente változó helyszíneken kerül sor a kontinens különböző városaiban.

Készült labirintus, kertmozi, színház, lovarda, tenispálya, étkező, közös és privát hálóterem, uszoda, bár, komputerszoba, sőt, az egyik csoport egy templommakettet is megépített a nagy templom belsejébe. A téralakítás könnyednek, játékosnak, vidámnak és véget nem érőnek tűnt. Lehet, hogy valóban egy teljes hétig kellett volna gondolkozni, alkotni és alkudozni arról, hogy ki hol érzi jól magát, mire vágyik, milyen térben szeretne hosszú időt eltölteni. A program végén a gyerekek nem vitték haza saját készítésű alkotásokat, mint ahogy ezt a legtöbb múzeumpedagógiai foglalkozáson történik. Az általuk készített produktumot rövid ideig láthattuk, „használhattuk”. Nem maradandó alkotás készült. A kétórás program célja és végeredménye az az élmény volt, amelyet csak a Kis Varsó és Erhardt Miklós alkotását megismerve, ebben a varázslatos térben, ezek között az „építőelemek” között és ezek segítségével élhettek át a gyerekek. Átélték – ha csak képzeletben is – a nem feltétlenül kellemes bezártságérzést (itt gondolhatunk Buñuel *Öldöklő angyal* című filmjére), melyet közösen, együttműködve, egymást segítve, de saját elképzelésüket megvalósítva, felszabadultan és élvezettel oldottak meg, oldottak fel a résztvevők.

*

A fotókat a szerző készítette a Kiscelli Múzeumban szervezett programokon.

Alaprajz festése
egy elképzelt építményhez
(vegyes korosztály)

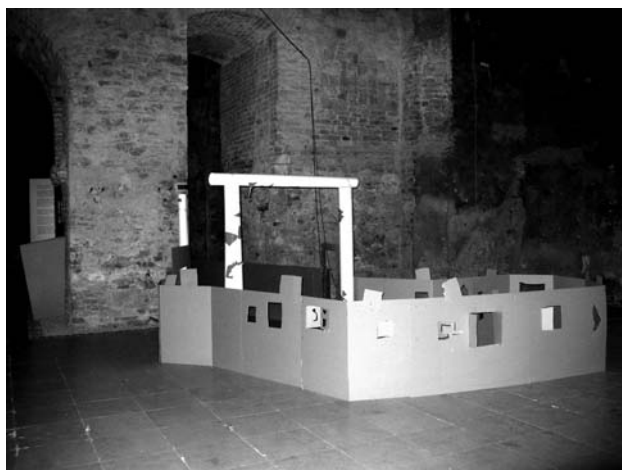

Alaprajz festése
egy elképzelt építményhez
(vegyes korosztály)

Labirintuskészítés kartonokból,
zseblámpafényben
(Váci Utcai Ének-Zenei Általános Iskola,
Budapest, V. kerület – 3b osztály)

Templommakett építése
a Kiscelli Múzeum templomterében
(Gárdonyi Géza Általános Iskola,
Budapest, XIII. kerület – 3b osztály)

Templommakett építése
a Kiscelli Múzeum templomterében
(Gárdonyi Géza Általános Iskola,
Budapest, XIII. kerület – 3b osztály)